

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพ ให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยทั่วไปแล้ว การที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตาม จะไม่สำเร็จตามที่กำหนดไว้ถ้าหากไม่มียุทธศาสตร์เป็นแนวทางในการให้การศึกษา เนื่องจากยุทธศาสตร์เป็นหัวใจของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็ยุทธศาสตร์ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา และไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน ย่อมต้องให้ยุทธศาสตร์เป็นหลักยึดหรือเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น (สุมิตร คุณานุกร, 2523, หน้า 2)

ในสังคมปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา จึงควรต้องมีการปรับปรุง แก้ไข ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้พัฒนายุทธศาสตร์จะต้องคิดถึงวิธีที่จะพิจารณาตัดสินยุทธศาสตร์ หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นนั้น ถูกต้องตามหลักการมากน้อยเพียงใด ถ้าต้องการความเป็นเลิศหรือคุณภาพที่ยอดเยี่ยมของการศึกษา ย่อมจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ พิจารณา วิเคราะห์ ขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดประสบการณ์ว่ามีผลดีที่ต้องการ หรือมีข้อบกพร่องตรงไหนบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุด (เสริมศรี ไชยสร, 2528, หน้า 151-152) ยุทธศาสตร์ที่สร้างเสร็จแล้ว จำเป็นต้องประเมินยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นว่ายุทธศาสตร์นั้น เป็นยุทธศาสตร์ที่ดี ไม่ดี มีจุดเด่น และจุดด้อยตรงไหน และยุทธศาสตร์ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน (ทิตินา เขมมณี, 2540, หน้า 133 และ วิชัย วงษ์ใหญ่, 2534, หน้า 15) ซึ่งในเรื่องของการพัฒนายุทธศาสตร์นั้น

ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิทยาการก็เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคม และความเจริญก้าวหน้าของ วิทยาการ (อำนาจ จันทร์แป้น, 2532)

การพัฒนาหลักสูตร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และให้ทันกับ เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ชีวิตของคนก้าวหน้าหรือปรับตัวให้ทันกับความ เปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นส่วนที่สำคัญส่วน หนึ่งของความรับผิดชอบของครูและโรงเรียน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่ควรมี การตระหนักและพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ ดังนั้นหลักสูตรควรที่จะได้มีการปรับปรุงและ บูรณาการ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ของข้อมูลต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคม ในการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องใดเรื่อง หนึ่งนั้น ต้องอาศัยข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน จึงจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำไปสู่ แนวทางแก้ปัญหาได้ (เสริมศรี ไชยศร, 2538, หน้า 57) ดังนั้น ความจำเป็นในเรื่องการ ผสมผสานความรู้และวิธีการจากสาขาวิชาต่าง ๆ จึงมีมากขึ้น นักศึกษาคควรมีการเรียนรู้ บูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ รู้จักร่วมมือกันจัดประสบการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิต และสังคมให้มากขึ้น การการจัดประสบการณ์ใหม่ ๆ และการบูรณาการหลักสูตรจึงเป็น สิ่งสำคัญ เพื่อการเรียนรู้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด หลักสูตรทุกหลักสูตรต้องทำให้การเรียนรู้ เคลื่อนไหว คืบคลอนเป็นพลวัติ ดุจลมหายใจของร่างกาย ถ้าการเรียนรู้ไม่เคลื่อนไหว ไม่ หลากหลายไปตามบริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และชีวิตของผู้เรียน หลักสูตรนั้น ๆ หรือร่างกายก็ถึงแก่ชิวาวยได้ (สุภรณ์ สภาพงศ์, 2541, หน้า 57) และในปัจจุบันประเด็น สถานการณ์ที่ต้องพัฒนาโดยเร่งด่วน เพื่อให้สภาพสังคมไทยและคุณลักษณะของคนไทย เป็นความจริงได้นั้น ต้องพัฒนาคุณภาพของคนไทย โดยในด้านที่เกี่ยวกับการศึกษานั้น ได้สรุปว่ากลุ่มผู้เรียนทุกระดับควรได้รับการเรียนการสอนในแนวใหม่ ให้มีความสามารถเชิงคิด วิเคราะห์ได้ ประกอบกับครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ ต้องมีการปลูกจิต สำนึกและกระตุ้นให้มีการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับการสอนแนวใหม่ จัดระบบการเรียน

การสอนและหลักสูตรที่ทันสมัย การนำเทคโนโลยี วิทยาการต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการบริการการจัดการเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตรจะต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลก (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ, 2541, หน้า 25)

และในปี พ.ศ. 2539 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2539 ซึ่งมหาวิทยาลัยทุกแห่งจำเป็นต้องมีการดำเนินการประกันคุณภาพ ซึ่งสาระสำคัญส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาคือ การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยได้กล่าวถึงหลักสูตรว่า จะต้องมีการประเมินหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ มีการบริหารหลักสูตรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงได้ดำเนินการจัดทำแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2541, หน้า 29) โดยในด้านหลักสูตรนั้น ได้จัดทำแนวทางไว้ว่า ภาควิชา คณะ จะต้องมีการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร อย่างน้อยทุก 5 ปี

ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร ประกอบกับหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จนถึงปัจจุบันปีการศึกษา 2541 ซึ่งมีนักศึกษาที่ศึกษาจำนวน 5 รุ่น จำนวนผู้เข้าศึกษาทั้งสิ้น 62 คน คือ รุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 12 คน รุ่นที่ 2 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 23 คน รุ่นที่ 3 ปีการศึกษา 2536 จำนวน 8 คน รุ่นที่ 4 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 10 คน และรุ่นที่ 5 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 9 คน ซึ่งผู้รับการศึกษาดังกล่าว ได้จบหลักสูตรเป็นมหาบัณฑิตแล้ว จำนวน 49 คน และตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการใช้หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น ยังมีได้มีการประเมินหลักสูตรเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง เพียงแต่ได้กระทำอย่างไม่เป็นทางการ โดยการสัมมนาของคณาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเท่านั้น ผู้ประเมินซึ่งปฏิบัติในหน้าที่นักวิชาการศึกษาของภาควิชา จึงมีความสนใจและเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร

ประกอบกับทางคณาจารย์ในภาควิชามีความประสงค์จะให้มีการประเมินหลักสูตร เพื่อให้ทราบสภาพของหลักสูตรโดยรวม ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือตลอดจนผลของการประเมินหลักสูตรนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2535 (ฉบับปรับปรุง)

ขอบเขตของการประเมิน

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1.1 คณาจารย์ประจำภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ปฏิบัติงาน ในปีการศึกษา 2542
- 1.2 มหาคณบดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2540
- 1.3 นักศึกษาที่กำลังอยู่ในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ในปีการศึกษา 2542
- 1.4 ผู้บังคับบัญชามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา
- 1.5 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาวิจัยและสถิติการศึกษาที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านวิจัยการศึกษา สถิติการศึกษา หลักสูตร หรือมีประสบการณ์ในการทำงานในสาขาวิชาดังกล่าว

2. เนื้อหา

ในการประเมินครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบซีป (CIPP Model) โดยทำการประเมินแต่ละด้าน ดังนี้

- 2.1 ด้านบริบท (Context) เป็นการประเมินความชัดเจน ความสอดคล้อง ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร

2.2 **ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)** เป็นการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ซึ่งจะประกอบด้วย อาจารย์ นักศึกษา และทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตร ได้แก่ ตำรา อุปกรณ์การเรียนการสอน และสถานที่

2.3 **ด้านกระบวนการ (Process)** เป็นการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา

2.4 **ด้านผลผลิต (Product)** เป็นการประเมินความเหมาะสมในด้านคุณลักษณะของมหาบัณฑิต การนำความรู้ในหลักสูตรไปใช้ในการทำงาน ตลอดจนผลกระทบข้างเคียงที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณภาพ ของหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535) โดยใช้รูปแบบชิปปีในการประเมิน ซึ่งพิจารณาจากบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของหลักสูตร

มหาบัณฑิต หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึง เดือนมิถุนายน 2542

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา ที่มีสภาพเป็นนักศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2542

ผู้บังคับบัญชา หมายถึง หัวหน้างานของมหาบัณฑิตที่มีความเกี่ยวข้องและสามารถทำการประเมินคุณภาพการทำงานของมหาบัณฑิตได้

อาจารย์ หมายถึง คณาจารย์ภาคประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535)

คุณลักษณะของมหาบัณฑิต หมายถึง สมรรถภาพในการทำงานของมหาบัณฑิต ได้แก่ความรู้ทั่วไป ความรู้วิชาชีพ ตลอดจนการนำความรู้ในหลักสูตรไปใช้ ตามการประเมินของผู้บังคับบัญชา

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นภาพโดยรวมของหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป
2. เป็นแนวทางในการศึกษาและประเมินหลักสูตร ในสาขาวิชาอื่น ๆ ต่อไป